כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת וילך ■ גיליון יום כיפור ■ ג' דעשי"ת ■ ג' תשרי ה'תשע"ז ■ 05.10.2016 ■ גליון מס' 397

תפוצה לכל קהילות ישראל

"אמור לצרותינו די"

הרבנים בגטו ורשה תיקנו תפילה מיוחדת, שהוטל על כל יהודי לאומרה בכל יום. תפילה זו גם מעודדת מתן צדקה ועזרה לעניים. מתוך: יחיאל גרנטשטין, הגבורה האחרת, ירושלים תשמ"ט, מארכיון רינגנבלום, יד ושם ירושלים.

"תפילה שתוקנה למצב הנוכחי"

/ מאת רבני ורשה

ריבונו של עולם, קבל את ביכיינו ואת אנחות ליבנו, ראה את צערנו ואת עינויינו והושיענו במצוקתנו הגדולה. אנחנו, בני אברהם יצחק ויעקב, רדופים ולחוצים אנו, ומובלים כצאן לטבח, יהי רצון מלפניך, האל הטוב, להצילנו מכל רע, ולבטל מעלינו כל גזרות רעות.

קרובינו, נשים וטף, אבות ואמהות, אחים ואחיות, וכל שאר בני ישראל, שנלקחו מאתנו והובלו בשבי, מבלי שנדע היכן עצמותיהם מצויות. היה אתה, הא־ל הכל יכול, מגינם של כל השבויים. שמור עליהם מצוקה ומעוני, תן להם כוח להחזיק מעמד ולשאת בעינויים שמעניים אותם נוגשיהם. הענק להם חיים, ויזכו לשוב בריאים למשפחותיהם. והילדים הקטנים שנקרעו מחיק אבא־אימא שלהם, ישובו יופיעו לפני הוריהם, כמו פעם, בגאולת מצרים.

הריני מנדב צדקה בשביל עניים רעבים, ובזכות זאת תגן ותעזור לפלוני בן פלוני שנלקח בשבי, והשב אותו (אותה) בחזרה חיים לבני ביתו(ה).

אל רחום וחנון, אתה רחום וחנון לכל הקוראים אליך בכל לבם. רחם על שארית הפליטה של עמך ישראל, אמור לצרותינו די, והגן עלינו, על שארית היהודים הקטנה שנותרה, כמו שגוננת על אברהם אבינו מידיו של נמרוד, ועל יעקב אבינו מידיהם של עשיו ולבן, ועל משה רבנו מידי פרעה, על דוד המלך מגלית הפלשתי, על חנניה מישאל ועזריה מידיו של נבוכדנצר, כמו שהצלת את דניאל מגוב האריות, וכמו ששמרת על מרדכי ואסתר מידי המן הרשע - כן תשמור על עמך מכל שונאיו, ושלח לנו גואל צדק שיגאלנו מהגלות המרה במהרה בימינו, אמן. (מתורגם מיידיש)

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

"יום קראנו"
שבתות וראשי חדשים, שלשת הרגלים ושני ימים נוראים, הם הימים בהם מצווה אותנו התורה על פעילויות מיוחדות בעבודת ה'...
המשך בעמי 2

ומצאוהו רעות רבות וצרות
בפסוק: "להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות", מתאר דוד המלך שני מצבים בחיי האדם, האחד שבו ההצלחה מאירה פנים לאדם בחסד שמים...
המשך בעמי 3

סיפור ליום כיפור

"דברים שגיליתי ביום כיפור" / תזכורת, כך כיבדו את השונה...
תוצאות הבחירות בשנת 1988 היו מדאיגות ביותר - לא רק בשל העובדה ששמיר שוב זכה או שפרס שוב הפסיד, אפילו לא בגלל המפלה שחטפה מפ"ם...
המשך בעמי 4

"יום קראנו"

/ פרופ' עמיצור ברק / רעננה

שבתות וראשי חדשים, שלשת הרגלים ושני ימים נוראים, הם הימים בהם מצווה אותנו התורה על פעילויות מיוחדות בעבודת ה'. התיאור הארוך והמפורט ביותר בתורה של עבודת ה' המיוחדת לאחד מימים מיוחדים אלה מתייחס ליום הכיפורים. 34 הפסוקים הפותחים את פרשת "אחרי-מות" (ויק' ט"ז) ומושמעים בקריאת התורה של שחרית, מפרטים את העבודות שרובן נעשות ע"י הכוהן הגדול ועוד אנשים בודדים במקדש.

והנה, אין בכל תיאורי התורה על "סדר העבודה" ביום זה (עם הציווי להתענות ועם הדגשת המשמעות של הכפרה והטהרה של העם) כל התייחסות לתפילה, לפחות לא התייחסות מפורשת. מאידך, באופן פרדוקסאלי אולי, התוכן העיקרי של עבודת ה' הנוכחית ביום הכיפורים הוא תפילה ותחנונים אל הקב"ה, לעתיד טוב, לסליחה ולכפרה. לתפילה זו מוקדש היום כולו, והוא היום היחיד בשנה במתכונת זו, בשונה מאד מסדר העבודה בבית המקדש.

ההתפתחות הקוטבית של אופן עבודת ה' בין אז ועכשיו היא עניין לדיון נפרד, אך כאן מתבקשת תשובה לשאלה העקרונית הנשאלת תכופות: האם, לצד תפילות שבח והודיה, יש מקום לתפילה של בקשה, ויתרה מזו - האם יש מצווה להתפלל לחסדי ה'? הרי ה' יודע טוב מאתנו הן את צרכינו, הן את רצונותינו והן את מידת היותנו ראויים לחסדיו, במישור האישי ובמישור הלאומי, ולפי זה תפילת הבקשות מיותרת. אך מצינו במקרא תיאור של תפילות הבקשה של שלשת האבות, תפילות משה, חנה, אנשי הספינה בה הפליג יונה ועוד.

תשובה אפשרית, שמסבירה חלקית את הדילמה, היא שהקב"ה מתאווה לתפילתם של צדיקים, או של ישראל, או של כל אדם באשר הוא.

תשובה אחרת, מובהקת - אם כי לא מוסברת - לשאלה ידועה זו מצויה בהוראת ה' להתפלל, ובהבטחתו לענות ולהיענות. ההוראה וההבטחה נקראות בהפטרת שחרית של יום הכיפורים (ישׁ' נח:ו ט): "**הֲלוֹא זֶה צוֹם אֶבְחָרֵהוּ פַּתֵּחַ חַרְצֻבּוֹת רֶשַׁע הַתֵּר אֲגֻדּוֹת מוֹטָה...**" (ו). "**הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ...**" (ז). **אָז תִּקְרָא – וה' יַעֲנֶה, תְּשַׁוַּע וְיֹאמַר הִנֵּנִי אִם תָּסִיר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה...**" (ט). גם תפילות אברהם על אנשי גרר ואיוב על רעיו היו בהוראת ה'.

הביטוי "**אָז תִּקְרָא וה' יַעֲנֶה**" מאפיין היטב את הקשר בין האדם בכלל והיהודי בפרט ובין הקב"ה. המצב השכיח והתקין, ככל הנראה, הוא שהתקשורת בין האדם (המצוי במצוקה) והא-ל צריכה להתחיל ביזמת האדם דווקא. יש כמובן מקרים רבים היוצאים מן הכלל הזה אך הם עדיין מיעוט. ברוב התיאורים במקרא הא-ל מגיב לפניית האדם הזקוק לעזרה ואינו יוזם את העזרה. לדוגמא, במישור הפרט: "**כָּל אַלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תְעַנּוּן. אִם עַנֵּה תְעַנֶּה אֹתוֹ כִּי אִם צָעֹק יִצְעַק אֵלַי שָׁמֹעַ אֶשְׁמַע צַעֲקָתוֹ. וְחָרָה אַפִּי וְהָרַגְתִּי אֶתְכֶם בֶּחָרֶב וְהָיוּ נְשֵׁיכֶם אַלְמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יְתֹמִים**" (שמ' כב:כא-כג). מכלל הן (אם צעק יצעק) משתמע לאו - אם לא יצעק, יש מקום לסברה שהתגובה תהיה שונה במהותה ו/או בעיתויה. כמו-כן נראה מפשט הכתוב שתגובת ה' אינה תשועת הצועק דווקא, אלא הענשת המתאכזר. בדומה לכך: "**אִם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ. כִּי הִוא כְסוּתֹה לְבַדָּהּ ... בַּמֶּה יִשְׁכָּב וְהָיָה כִּי יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי**" (שמ' כב:כה-כו). בשתי דוגמאות אלו מדובר לא על ראיית ה' את העוול הנעשה אלא על שמיעת ה' את הפנייה אליו.

הדברים תקפים לא רק במישור הפרט אלא גם במישור הכלל הלאומי. בני ישראל היו משועבדים למצרים וסבלו קשה מהתנכלויות והתעללויות במשך זמן רב. הא-ל ראה אך לא מיהר להושיע. התפנית באה רק כאשר זעקו ישראל: "**וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱ-לֹהִים מִן הָעֲבֹדָה. וַיִּשְׁמַע אֱ-לֹהִים אֶת נַאֲקָתָם**" (שמ' ב:כג-כד). ואכן, כאשר ה' שלח את משה הוא תיאר בפניו את הרקע לשליחות: "**רָאֹה רָאִיתִי אֶת עֳנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרָיִם וְאֶת צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נֹגְשָׂיו ... וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלָי וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלַּחַץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם**" (שמ' ג:ז-ט). ובהמשך - "**וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... וָאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי**" (שמ' ו:ה).

גם באזכורים היסטוריים מאוחרים מצוין היבט זה. בשדר הדיפלומטי הקצר (4 פסוקים) ששלח משה למלך אדום בשנת הארבעים במדבר, הוא טרח לציין, כי חלק חיוני בתהליך הגאולה היה הצעקה אל ה' והיענותו: "**וַנֵּשֶׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיָּרֵעוּ לָנוּ מִצְרַיִם וְלַאֲבֹתֵינוּ. וַנִּצְעַק אֶל ה' וַיִּשְׁמַע קֹלֵנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיּוֹצִאֵנוּ מִמִּצְרָיִם**" (במ' כ:טו-טז). אנו גם מציינים זאת מדור לדור במקרא ביכורים: "**וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱ-לֹהֶיךָ אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם... וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה: וַנִּצְעַק אֶל ה' אֱ-לֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קֹלֵנוּ**" (דב' כו:ה-ז).

הרעיון של "הא-ל העונה" מצוי בכל המקרא פעמים רבות, כגון: "**דָּרַשְׁתִּי אֶת ה' וְעָנָנִי וּמִכָּל מְגוּרוֹתַי הִצִּילָנִי... זֶה עָנִי קָרָא וה' שָׁמֵעַ וּמִכָּל צָרוֹתָיו הוֹשִׁיעוֹ... צָעֲקוּ וה' שָׁמֵעַ וּמִכָּל צָרוֹתָם הִצִּילָם**" (תה' לד:ה-ז,יח). וכן: "**קָרוֹב ה' לְכָל קֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת. רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם**" (שם קמה:יח-יט). גם בתפילותינו אנו אומרים כל בוקר "ועונה לעמו ישראל בעת שוועם אליו" (ברכת גאולה לפני תפילת העמידה), ובתעניות ציבור אנו מברכים בתפילת העמידה של שחרית ומנחה "עננו.. העונה לעמו ישראל בעת צרה". יתר על כן - הפסוק המצוטט ביותר בתפילותינו בימי חול הוא "**ה' הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ**" (תה' כ:י), זהו הפסוק החותם את המזמור בתהילים שפותח בכך שה' עונה: "**יַעַנְךָ ה' בְּיוֹם צָרָה**".

שני הפסוקים האחרונים, בדומה לפסוקים אחרים, מדגישים לא רק את קריאתנו ואת היענות הא-ל, אלא גם את גורם הזמן: "ביום קראנו", "ביום צרה". הסיפא "**הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ**" גם מתייחס לקריאת הרבים אל ה': "יענני ביום קראנו" ולא "יעננני ביום קראי", בשונה אולי מקריאת היחיד שגם אם תיענה, עלול המענה להתעכב. יש מקום לסברה שקריאת המערכת האנושית - הקהילה, הציבור והעם - עולה בערכה על קריאת היחיד, כי רק המערכת יכולה לקיים את הדרישה "ועשיתם את כל מצוותי", ואולי גם משום שהמערכת, כאומה, היא נצחית והיחיד הוא בר-חלוף.

בכך ייחודו של יום הכיפורים שהוא "יום קראנו" - הזמן שבו העם כולו פונה ביחד אל הקב"ה ועוסק כל היום רק בתפילה - חמש תפילות, יותר מבכל יום אחר. וכך ייתכן שהקב"ה ייעתר לנו בבחינת "**רוֹצֶה ה' אֶת יְרֵאָיו אֶת הַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ**" (תה' קמז:יא). יש

רק לזכור שהיענות ה' מותנית בהתנהגותנו כיחידים וכציבור, ככתוב: "אָז תִּקְרָא וה' יַעֲנֶה, תְּשַׁוַּע וְיֹאמַר הִנֵּנִי, אִם תָּסִיר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה שִׁלַּח אֶצְבַּע וְדֹבֶר אָוֶן. וְתָפֵק לָרָעֵב נַפְשֶׁךָ וְנֶפֶשׁ נִעֲנָה תַּשְׂבִּיעַ" (ישׁ' נח:ט-י).

לסיום, מתבקשת עוד שאלה: הנביא ישעיהו האומר לנו בפרק נ"ח "אָז תִּקְרָא וה' יַעֲנֶה", משמע, כי כדי שה' יענה צריך קודם לקרוא אליו, מנבא בפרק ס"ה דברים אחרים: "וְהָיָה טֶרֶם יִקְרָאוּ וַאֲנִי אֶעֱנֶה עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וַאֲנִי אֶשְׁמָע (כד). הכיצד מביע אותו נביא עצמו שני רעיונות שאינם תואמים? התשובה המשוערת נעוצה בהקשר של הפסוק האחרון לנבואה המיוחדת שבה נכלל הפסוק. בנבואה זו מדובר על מציאות עתידית השונה באופן קיצוני מהמציאות השוטפת, שכן הפסוק הבא הוא: "וְזָאֵב וְטָלֶה יִרְעוּ כְאֶחָד וְאַרְיֵה כַּבָּקָר יֹאכַל תֶּבֶן וְנָחָשׁ עָפָר לַחְמוֹ לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי אָמַר ה" (שם כה), והפסוקים הקודמים הם: "כִּי הִנְנִי בוֹרֵא שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וָאָרֶץ חֲדָשָׁה וְלֹא תִזָּכַרְנָה הָרִאשֹׁנוֹת וְלֹא תַעֲלֶינָה עַל לֵב" (יז), "כִּי אִם שִׂישׂוּ וְגִילוּ עֲדֵי עַד אֲשֶׁר אֲנִי בוֹרֵא כִּי הִנְנִי בוֹרֵא אֶת יְרוּשָׁלַם גִּילָה וְעַמָּהּ מָשׂוֹשׂ" (יח). רק במציאות כזו מובטחת לנו היענות מוקדמת של הא-ל, במהרה בימינו אמן.

פרשת וילך

ומצאוהו רעות רבות וצרות

/ הרב יעקב הלוי פילבר

בפסוק: "להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות", מתאר דוד המלך שני מצבים בחיי האדם, האחד שבו ההצלחה מאירה פנים לאדם בחסד שמים המאיר לאדם כאור הבוקר, ואז הכל מלאים שבח והודיה למי שאמר והיה העולם, אין פרץ ואין צווחה, ועל זה אנו אומרים: "להגיד בבוקר חסדך". ויש מצב שבו החושך יכסה ארץ, רעות וצרות פוקדות את האדם, הכלכלה קורסת והביטחון האישי מתערער, האדם מגשש באפילה כאשר ימשש העיור מבלי להצליח לראות את האור בקצה מנהרה, ואז עליו להפעיל את האמונה, לדעת שעל אף כל זאת גם כי אשב בחושך ה' אור לי, וישועת ה' כהרף עין, ועל זה אנו אומרים: "ואמונתך בלילות".

הרמב"ם בספרו "מורה נבוכים" (ח"ג פי"ב) מביא את טענת ההמון הטוען שבמציאות שלנו הרע מרובה מן הטוב, את טענתם זו הם מבססים ממקרים בודדים כאילו הם מאפיינים את כלל המציאות. כנגדם טוען שם הרמב"ם שהם מתעלמים מהטוב הרב המצוי במציאות. ועם זאת אין הרמב"ם מתעלם שיש בעולמנו גם רע, ולדעתו יש לרע בעולם שלוש סיבות: האחת, אסונות טבע, כמו שיטפונות ורעשי אדמה, או מומים מלידה, הרע הזה אמנם אינו באשמת האדם והוא מחיר מציאות החומר שאנו מצויים בה, שהמציאות היא בעלת "הויה והפסד" והחסרונות הללו הם חלק ממנה. אלא שהרע הזה גם אם הוא קיים הוא זניח וקורה לעתים רחוקות ובמקומות בודדים, כנגדם ישנן מדינות רבות שלא חרבו במשך אלפי שנים, וכנגד כל לידה פגומה יש אלפי לידות בריאות. הסיבה השניה לרע בעולם לפי הרמב"ם היא הרעות שבני אדם עושים מקצתם לקצתם, כמו המלחמות, התחרות, עושק ושאר מרעין בישין שבני אדם פוגעים זה בזה. וגם אם הסוג הזה של הרע הוא רב יותר מקודמו, עדיין הוא אינו כל הזמן ואינו מתרחש אלא בחלק קטן של המציאות, כי לא בכל יום ולא בכל מקום פורצת מלחמה, לא בכל רגע האחד מזיק את זולתו, ועוד שסוג זה של הרע אין ליחסו לריבונו של עולם, אלא הוא המחיר של הבחירה החופשית שניתנה לאדם. והסיבה השלישית לרע בעולם הוא הרע שהאדם מביא על עצמו וסוג זה של הרע הוא המצוי ביותר ועליו נאמר: "מידכם היתה זאת לכם" (מלאכי א ט), או "משחית נפשו הוא יעשנה" (משלי ו לב), או "אשר עשה האלקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים" (קהלת ז כט). הרע הזה הוא מה שהאדם בסכלותו גורם לעצמו ואח"כ הוא מאשים בהם את האחרים כולל ריבונו של עולם, ועליהם אמר שלמה: "איוולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו".

האיוולת המסלפת את דרכו של האדם אינה רק בתחום הפרט אלא היא מצויה גם בהתנהלות הלאומית של הכלל, דוגמא לדבר פוגשים אנו פעמים רבות במדינת ישראל. איוולת של מנהיגים כמו ב"הסכם אוסלו" שהמחיר שלה היה מחיר דמים כבד, איוולת שאמללה משפחות רבות, שהותירה עשרות יתומים ללא אב ואם, פגעה בכלכלה וערערה את הביטחון האישי, ואחר כל זאת אנו זועפים על ה' ועל משיחו. ובה בעת אנו שוכחים שכל זאת בא עלינו בגלל האיוולת שלנו, מפני שהסכמנו להביא אל ביתנו חבורה של אלפי מרצחים צמאי דם יהודי, שאפשרנו להם להתחמש ברבבות כלי נשק, תוך העלמת עין במשך שנים מהברחות אמצעי תחמושת ביבשה בים ובאוויר (מטוסו של ערפאת), מסרנו להם ערים שהפכו לערי מקלט למחבלים ומרצחים. וכאשר לבסוף יצא השד מן הבקבוק, שמלכתחילה לא היה פקוק, והמרצחים קוטלים בנו, אנו בחוצפתנו שואלים: למה באה עלינו הרעה הזאת? במצבנו הנוכחי אין אנו יכולים להתעלם מהאזהרה החוזרת ונשנית בתורה פעמים רבות, שאם נפר את הברית שלנו עם בורא עולם יבואו עלינו רעות וצרות, ככתוב: "ועזבני והפר את בריתי אשר כרתי אתו, וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתי פני מהם והיה לאכול, ומצאוהו רעות רבות וצרות, ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה". על כן על השאלה שאנו שואלים את עצמנו ללא הרף: "מה יהיה?" התשובה היא: שאם נהיה נבונים ונאמנים לאמת שלנו, נחסוך מעצמנו הרבה מהרעות הפוקדות אותנו.

סיפור ליום כיפור

"דברים שגיליתי ביום כיפור" / תזכורת, כך כיבדו את השונה...

/ יונתן שרון*

הגאווה הקיבוצית על הקולקטיביות הרעיונית הצודקת־תמיד, החלה להיסדק בעיר בימי כיפור ובימי הבחירות לכנסת, כאשר פגשתי את תל אביב הפלורליסטית במלוא הדרה

תוצאות הבחירות בשנת 1988 היו מדאיגות ביותר - לא רק בשל העובדה ששמיר שוב זכה או שפרס שוב הפסיד, אפילו לא בגלל המפלה שחטפה מפ"ם בבחירות ההן או עלייתן המטאורית של המפלגות החרדיות. הסיבה האמיתית היתה סבוכה הרבה יותר: בפעם הראשונה נאלצו קברניטי הקיבוץ להתמודד עם מצביעים שהלכו ימינה, צפונה או דרומה מהמקובל. פרסום תוצאות הבחירות ההן בקלפיות השונות ברחבי הארץ הציג נתון שערורייתי: כ־4% מכלל חברי המשק בחרו לנטוש את המערך ואת מפ"ם, ולהצביע ליכוד, צומת, התחיה, וירחם השם - אפילו היו מי שהצביעו ש"ס ומפד"ל. היה ברור שעל כפירה כזו לא ניתן לעבור לסדר היום. החלו ניחושים מיהם הסוררים העלומים וכיצד יש לפעול נגדם.

יום כיפור של אותה שנה חשף נתון מדאיג לא־פחות: שישה חברי קיבוץ(של "השומר הצעיר" ש.ש.) החליטו על דעת עצמם (וללא אישור של אסיפת הקיבוץ) - לצום. היו כמה שהגדילו לעשות כאשר חצו את הכביש למושב השכן לשם תפילת יום כיפור. באחד הבתים אף נשמע שופר עם סיום הצום.

חברי המשק ההמומים כינסו ישיבה דחופה לדון בחרפה. היתה ישיבה סוערת, נאמרו דברים קשים. חלק ראו בכך את סיום דרכו של המפעל המרקסיסטי, והיו שהציעו לנקוט צעדים מרחיקי לכת נגד אותם חברים. מספר חברים אמרו שמוטב לתת להם להודות מרצונם, ואחד אף טען שיש לבטל להם את זכות ההצבעה באסיפת הקיבוץ.

על אף ההקצנה שבקביעה - מאז ומתמיד התאפיינו הקיבוצים בחוסר סובלנות כלפי אנשים עם דעות שונות ומנהגים שונים. האמת היתה אחת וכולם היו צריכים להתיישר לפיה. זה התחיל עוד עם מתנגדי סטלין שעלו לאחר קום המדינה והרעידו את המשק עם סיפורים אודות צורר מוג לב, נמשך עם הניכור כלפי המושבים שהקימו בני עדות המזרח בסמוך לקיבוצים בשנות החמישים, ונגמר עם בואם של ילדי החוץ בשנות השישים, שהביאו "דעות קדומות" שאיימו להרוס את הנוער.

יום כיפור ויום הבחירות בקיבוץ סימלו בעיניי יותר מכל את הדחף הלא־מוסבר להציג אג'נדה חלופית קיבוצית־מחתרתית. ביום הזה הציגה התנועה הקיבוצית.

את האמת האחת שלה ושמה לבוז את האמיתות של שאר העולם. קשה לשכוח את "מסיבות החזירים" שנערכו בקיבוצים בערבי יום כיפור, שכללו מסיבות פרועות, נסיעה בטרקטורים לקיבוצים השכנים וצליית חזירים שמנים על האש. קשה גם לשכוח את הגיוס בכפייה של מיטב הנוער לצמתים לפני הבחירות עם שלטי מערך ומפ"ם. זה היה מפגן אטימות מרושע שלא הותיר מקום לדעות אחרות - היה פדיחה לצום, פדיחה לחשוב אחרת, פדיחה להצביע מח"ל, פדיחה לשנוא ערבים ופדיחה לאהוב אותם. כולם התגבשו בדעת הרוב, ודעת הרוב הפכה לדעת יחיד.

אם נשליך את זה לרגע על ההיסטוריה הקצרה שלי, הרי שאותנו, כשמוצניקים גאים, חינכו שאנחנו אצולה מיוחסת וצודקת. אפילו קיבוצי התק"ם היו מחוץ לתחום. כשקם בית הספר המשותף, שערבב שמוץ ותק"ם, נוכחתי לדעת שעל אף דעותיהם "השנויות במחלוקת" בנושא פועלו של סטלין, הרי התק"מניקים הם בני אדם נורמליים לגמרי. אפילו די דומים לי.

החשיפה ל"תרבויות אחרות" גברה בשירות הצבאי, כאשר פגשתי בני אדם מ"זן" שלא הכרתי. כאלה שתפישת עולמם שונה שנות אור מזו שגדלתי עליה. לראשונה הכרתי אנשים שמשכימים עם שחר להניח תפילין (קשה להאמין, אבל חלקם אפילו חבשו כיפות); חלק מאותם אנשים שפגשתי לא היו תמימי דעים בעניין מדיניות צה"ל בשטחים, או מדיניות המתנחלים בחברון; חלק לא הבינו למה צריך להחזיר את השטחים וחלק לא הבינו למה בכלל נכנסנו לשם. היו אפילו שחלקו על הטענה שיגאל עמיר הוא רוצח מתועב.

סימני הגאווה הקיבוצית - שרק אנחנו צודקים - החלו להיסדק דווקא בימי כיפור ובימי הבחירות הראשונים שלי בעיר. כאשר פגשתי את תל אביב הפלורליסטית במלוא הדרה, נוכחתי לדעת שמותר לצום או ללכת לבית הכנסת ביום כיפור, ושזה לגמרי בסדר להתלבט בין אריק שרון לאחמד טיבי ביום הבחירות. התרשמתי מדוסים שחורים משחור שחוזרים מתפילת "כל נדרי" ובדרכם נזהרים לא להיפגע מרכב דוהר ששם קצוץ על מנהגי החג. נהניתי לתצפת על כיכר רבין, שהתמלאה צעירים

המשך בעמוד הבא...

חילונים שביקשו לחבוש כיפות ליום אחד, לצד עובדים זרים שכלל לא הבינו על מה המהומה.

ביום כיפור האחרון, כמנהגי בשנים האחרונות, אכלתי ארוחה מפסקת עם חברים, צמתי עם פזילות קלות לקפה שחור וקצת מים, ובסוף הצום הלכתי לשמוע את השופר. כי גיליתי שזה בסדר שיש דעות שונות, ואפילו מתוך סקרנות - אני בודק את הצדדים האחרים, בלי שמישהו יגיד לי שזה לא בסדר.

*לשעבר קיבוץ המעפיל / הקיבוץ הארצי- השומר הצעיר.
פורסם בשנת 2010

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

כתיבה וחתימה טובה
לכל בית ישראל

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il